Cana 10 hr. Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 39 (680). Wilnia, Niadziela 27 Wieraśnia 1936 h. Hod XII (XX)

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i litaraturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi: WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1). Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Košty wydawańnia pakrywajuć składki. Składka u hod 4 zał., na pałhoda — 2 zał., na 3 miesiacy — 1 zał.

Апошнія падзеі ў СССР і Беларусы

Лёгка дагадацца, што маем на думцы нядаўні растрэл у СССР 16-х, масавыя арышты, галоўныя прычыны, што гэтыя падзеі выклікалі і якое гэта ўсё мае ці можа мець значэньне для Беларусаў. Праўда, як гэтыя там падзеі адбыліся, прынамсі галоўныя з іх, прайшло ўжо некалькі тыдняў. Мы аднак сьвядома абгаварваем іх толькі цяпер, калі яны лепш высьнiліся і калі больш аб'ектыўна аб іх можна судзіць.

Падзеі гэныя вырасьлі на грунце палітычных разыходжаньняў дыктатара Сталіна ў СССР і Троцкага, які выгнаны з краю і знаходзіцца на эміграцыі за граніцай. Розьніцаў ідэолёгічных між імі знайсьці нялёгка. Адзін камуніст і другі таксама. Адзін стаіць за дыктатуру пролетарыяту і другі тое-ж самае. Можна нават сказаць, што прынцыпова - ідэолёгічных між імі разыходжаньняў няма сусім. Усе іх непаразуменьні адносяцца да тактыкі, іменна да пытаньня, як камуністычную навуку праводзіць у жыцьцё. Але, праўду кажучы, з разыходжаньнем між Сталінам і Троцкім так-жа нялёгка разабрацца і на грунце тактыкі. Знаўцы кажуць, што Сталін праводзіць камунізм толькі ў СССР, а на камуністычную рэвалюцыю ў Эўропе не зварачвае ўвагі, або прынамсі адкладае яе на пазьней. Узноў-жа Троцкі ўважае, што трэба ў СССР насаджваць камунізм і адначасна бароцца рэвалюцыйна за камунізм у Эўропе ды й ва ўсім сьвеце. Вось-жа трудна гэта лічыць вялікім тактычным разыходжаньнем між Сталінам і Троцкім, бо-ж камуністыя імкнуцца да сваей рэвалюцыі ў Эўропе, а Сталін з гэтага ані троха ня сумуе і калі-б Троцкі, дапусьцім, апынуўся на месцы Сталіна, дык так-жа прадусім думаў-бы аб камунізме ў СССР і рэвалюцыя пэўна-ж у Эўропе ня выбухнула-б. Такім чынам гэная так вострая барацьба, якая адбываецца між Сталінам і Троцкім і між іхнымі староньнікамі, якая для староньнікаў Троцкага скончылася, як ведаем, дужа трагічна, бо Троцкага генэралы палажылі свае галовы, — вынікае ані з іх ідэолёгіі, ані нават з тактыкі, а фактычна гэта ёсьць барацьба за ўладу. Уладу гэту Сталін трымае крэпка і сусім ня думае дзяліцца ёй з Троцкім і з ягонымі староньнікамі, якія так-жа не ад таго, каб да гэнай улады дайсьці. Вось тут і галоўная прычына гэнай барацьбы і трагедыі.

Вынікі з гэтага ўсяго для камунізму агулам дужа няпрыемныя. Насупроць трэцяга інтэрнацыяналу камуністычнага паўстаў чацьверты, у які ўваходзяць староньнікі Троцкага. Сталася гэта, ведама, за граніцай, — не ў СССР. Паўсталі так-жа на гэтым грунце непаразуменьні між самымі камуністымі ўжо ня толькі за граніцай, але так-жа і ў СССР. Урэшце розныя пераважна соцыялістычныя партыі часта да камуністых прыхільныя, пасьля крывавых у Маскве выпадкаў пачалі да іх адносіцца крытычна, асьцярожна, недаверліва, а нават і сусім варожа.

Але нам не аб гэта йдзе. Нам ідзе прадусім аб тое, якое значэньне гэная барацьба сталіністаў і троцкістаў мае для БССР і для беларусаў агулам. Як падаюць газэты савецкія і несавецкія, разгром троцкістых і арышты іх адбываюцца масава так-жа і ў Савецкай Беларусі. У Менску троцкістымі аказаліся некаторыя выдатнейшыя супрацоўнікі беларускага дзяржаўнага выдавецтва і галоўліту. Троцкістымі так-жа аказаліся некаторыя сябры наркамату асьветы, прафэсыянальных саюзаў, працаўнікі беларускага дзяржаўнага унівэрсытэту, газэтныя работнікі і многія іншыя. Усе гэтыя выкрытыя троцкісты арыштаваныя і пасаджаныя ў вастрогі. Многім з іх закідаюць апрача троцкізму і дзейнасьць нацдэмаўскую. Так напрыклад, савецкія газэты пішуць, што Радзюк, спаўняючы абавязкі галоўнага цэнзара Беларусі, надтрымліваў зносіны з контррэвалюцыйнай арганізацыяй беларускіх нацыяналістых.

Вось-жа тут іменна і ўся сутнасьць справы. Трэба дужа баяцца, каб адносна Беларусі ня споўнілася ў дадзеным выпадку беларуская пагаворка: паны б'юцца, а мужыкоў лабы трашчаць. Трэба, кажам, дужа баяцца, каб ня выйшла для беларусаў у Саветах так, што сталіністы з троцкістымі б'юцца, а беларускай інтэлігенцыі, дый мо' і беларускага народу, лабы трашчаць. Яшчэ ня так даўна беларускіх культурных працаўнікоў арыштоўвалі, садзілі ў вастрогі і высялялі з Беларусі, называючы іх нацдэмамі і прыпісваючы ім контррэвалюцыю. Трэба баяцца, каб цяпер з новымі кадрамі беларускай інтэлігенцыі не зрабілі ў БССР таго-ж самага, называючы іх троцкістымі...

„Banda złodziejaŭ“...

Pad hetkim zahałoŭkam „Šlach Moładzi“ (časapis biełaruskaj moładzi) u numary za m-c wierasień siol. źmiaščaje cikawy artykuł ab polskaj arhanizacyi moładzi „Junaki“, jakaja maje charaktar „abozaŭ pracy“. Hety artykuł apiswaje „dziejnaść“ henych „junakoŭ“ padčas ichniaha pabytu ŭ wakolicy Šarkaŭščyny, Dzisnienskaha pawietu, sioletniaha leta.

Ab „junakoch“ i „junackaj dziejnaści“ ŭ „Šlachu Moładzi“, miž inšym, čytajem nastupnaje:

...„Junaki“ — heta biezrabotnyja maładyja palaki, sarhanizawanyja na wajskowy ład, jakich kormiać, wučać, woziać, zahaniajuć krychu da pracy i jakija na našych ziemlach majuć być miž inšym pašyralnikami polskaje kultury I dziela hetaj, peŭna, apošniaj mety pryjaždžajuć jany da nas i dziela hetaha, zdajecca, sioleta stajaŭ aboz „junakoŭ“ kala Šarkaŭščyny ŭ Dzisienskim pawiecie, katory narabiŭ mnoha šumu. Kolki biady mieli našy sialanie z „junakami“, trudna i apisać, ale było adnak cicha, až pokul adzin z „junakoŭ“ nia loh trupam. Paśla hetaha ŭ polskaj presie paŭstała farmalnaja bura. Waršaŭski „Kurjer Poranny“, katory staić blizka ŭradu — apublikawaŭ wialiki artykuł, u jakim abzywaŭ biełaruskich sialan kamunistymi, a wywyžšaŭ „junakoŭ“. Kolki ŭ henym artykule było jłžy, świedčyć moža fakt, što nia wytrymała nawat abšarnickaja hazeta „Słowo“ i daśledziŭšy sprawu na miescy, kinuła snop światła na pracu junakoŭ. Woś-ža ŭ № 223 „Słowa“ z dn. 15 VIII sioleta, J. M. polemizujučy z „Kurjeram Porannym“ hetak miž inšym pisaŭ:

„Sapraŭdy nia wiedaju, ci maju bolš aburacca na nachalnuju jłžu, ci lepš biedawać nad niadolaj kraju, addadzienaha na hrabież uradaŭ i apinii tych panoŭ, (u paniaćci katorych—r e d. „Šl. Mł.“) biełarus i kamunisty—heta toje samaje, a „junaki“ heta hieroi. Hieroi na stražy, katorych zabiwajuć kamunistyja. Nie zmahu adnym ducham vykazać, kolki ŭ henym artykule „Kurjera“ jość many, a kolki ašukanstwa ŭ hetaj byccam sialanskaj ideolohii. („Kurjer Poranny“ ličyć siabie pryjacielem sialan — r e d. „Šl. Mł.“) Nia možna tolki strasianucca ad abureńnia: „ale heta banda złodziejaŭ!“ Treba hetaha dakazać. Treba skazać praŭdu ŭ wočy“.

Ab što idzie?

Woś-ža — piša dalej J. M. — u Šarkaŭščynu prysłany z Sasnoŭca h. zw. „aboz junakoŭ“ u liku 87 asob, kab „mieć hetuju padwojnuju wyhodu, što tam pracujuć, dzie jość dawoli swaich biezrabotnych, ale zatoje niasuć u ciomnyja biełaruskija masy „tuju rabočuju Polšč“, dzie dasiul nia bačyli jašče takich typaŭ. Što heta za typy? — A kali łaska: majuć z padatkaŭ 75 hr., da taho pamiaščeńnie, umundurawańnie. . kino, biały chleb i całaje ŭtrymańnie. Za ŭsio heta abawiazany jany wykapać dzienna 2 metry rawa, prydarožnaha pry šasie ŭ Hłybokaje. A adnak im hetaha, h. zn. zapłaty, zamała i jany pakidajuć pracu i ŭciakajuć, razychodziačysia pa krai i kradučy pa darozie, što im papadzie pad ruku. Uciakło hetak z abozu 32 asoby. Astaŭšyjasia 55 pracujuć, ale jak? Za 27 dzion 177 źwiarnułasia ŭ izbu chworych, z katorych chworych akazałasia ŭsiaho tolki 16, a rešta 159—heta jość symulanty (prytwarajučysia chworymi). Ale i hetyja „chworyja“ chwarejuć na brucha, bo ŭ ich błaha pierawarwalisia syryja jabłyki, kradzienyja ŭ wakoličnych sadoch... Ale rabić? — Nie... kraduć tolki, napadajuć na žančyny, śpiawajuć polskija pieśni, kožny radok katoraj končycca sławami „K.... twoja mać!“

— Vybuch u Šarkaŭščynie pažar. „Junaki“ ratawali dom swajho dochtara. Wyratawali. Ale nazaŭtra spaściaroh dochtar, što niama niekalki hadzińnikaŭ i załatoha piara, wartaści kala 400 zł., z jakim paśla była całaja historyja... Henyja-ž junaki wyhrabli (wykarškali) z popiełu paśla pažaru bižuteryju i zołata miascowaha żychara W. Łatyšonka. I nia dziwa, što henych „kulturtrehieraŭ“ źnienawidzieła miascowaje nasielnictwa. Až narešcie ciarpliwaść łopnuła. Stałasia:

U vioscy Marki, ułaśnik adnahektarnaj haspadarki i adnej karowy, pakidaŭ štodzień 4 litry małaka dla swaich šaściora dziaciej, kab hetaje-ž małako letniaj haračynioj nia śkisła, staŭlaŭ jaho ŭ wiadziorku ŭ niedalokaj krynicy. Padhledzieli heta ŭsiudybywałyja „junaki“ i... pačali hetaje małako kraści nočču. Sielanin — biadak wiedaŭ ab hetym, ale samawolna ničoha nie chacieŭ rabić. Naadwarot, pajšoŭ u aboz na skarhu. Ale henyja pany-letniki, zamiest taho, kab paciešyć pakryŭdžanaha, prawieści śledztwa, wykinuli jaho z abozu. Što mieŭ rabić? Byŭ-ža jon baćkam tych dziaciej i ab ich prakarmleńnie pawinien byŭ dbać. Dyk pastanawiŭ pilnawać i nia dać małaka, a dziela hetaha schawaŭsia ŭ kryjoŭku z dwuma swajakami. Pryjšło piacioch „junakoŭ“. Kali wyskačyła troch sialan—henyja ŭciakli, pakidajučy adnaho. Tady sielanin schapiŭ jaho za horła i trymaŭ, moža nie chacieŭ zadušyć, ale zadušyŭ...

Ciapier henyja try sialanie siadziać u wastrozie. Hrazić im kara śmierci“.

Heny artykuł „Šlach Moładzi“ kančaje takimi sławami:

Hetak vyhladaje praŭda ab „kamunistych“ na biełaruskaj wioscy, pryhniečanaj horam i niadolaj i prahawitaściaj roznaha rodu „kulturtrehieraŭ“, ad katorych až čorna na našych ziemlach...

Усе сілы народу — на фронт барацьбы за родную беларускую школу!

Бацькі і Апякуны дзяцей у школьным веку! Складайце школьным уладам дэклярацыі з даманьнем беларускай школы!

Інструкцыі ў школьнай справе, формуляры дэклярацыяў і заяў, адозвы і т. п. высылае на жаданьне Школьны Сакратарыят — Вільня, Каралеўская 3—8.

U Litoŭcaŭ

„Abrachunak dziejnaści arcybiskupa Jałbžykoŭskaha".

„Viln. Žodis" (Nr. 34 z dnia 11.IX sioleta) u artykule pad wyšejuspomnienym zahałoŭkam z pryčyny 10-lećcia arcyb. Jałbžykoŭskaha na wilenskaj biskupskaj stalicy, robić ahlad jaho dziejnaści.

...„Arcyb. Jałbžykoŭskaha — čytajem u henym artykule — papież naznačyŭ u Wilniu, apirajučysia na swaim konkordacie z Polščaj, praciŭ jakoha litoŭski narod (i biełaruski, p r y p. r e d.) pratestawaŭ.

U 1925 h. polskaj dyplomacyi ŭdałosia z Watynkanam padpisać konkordat, na padstawie jakoha papież dałučyŭ Wilniu da kaścielnych prawincyjaŭ, jakija ŭwachodziać u skład Polskaj Respubliki. Hetki pastupak papieža adnosna Wilni padniaŭ buru ŭ Litoŭcaŭ. U źwiazku z hetym Litoŭski ŭrad uručyŭ papiežu nawat dźwie noty pratestu. U Koŭnie adbyŭsia praciŭ Watykanu cely rad mitynhaŭ - pratestaŭ. Papieski pradstaŭnik mons. Zecchini zmušany byŭ pakinuć Koŭnu"...

Dalej u ŭspomnienym artykule apiswajecca, jak litoŭski kler paśla naładžańnia litoŭskaj kaścielnaj prawincyi, z čatyrma biskupstwami, ab swaich pratestech praciŭ Watykanu z pryčyny Wilni zabyŭsia, tady haworycca tak:

..„Paśla hetaha papież mieŭ wolnuju ruku ŭ sprawie naznačeńnia biskupa ŭ Wilniu. I jon zrabiŭ tak, jak dahawaryŭsia z Polščaj — pasadziŭ na wilenskuju arcybiskupskuju stalicu arcyb. Jałbžykoŭskaha, katoraha jamu pakazali polskija nacyjanalisty i katoraha jany tak pažadali.

Arcyb. Jałbžykoŭski, budučy ŭ Wilni, ŭwieś čas źjaŭlajecca wiernym palitycy polskaj endecyi. Jak pakazała žyćciowaja praktyka, arcyb. Jałbžykoŭski praz dziesiać hadoŭ apraća palakoŭ, katalikoŭ inšych narodnaściaŭ u swajej archidyecezii nia bačyŭ i nia čuŭ ich hołasu"...

Paśla artykuł heny wyličaje 18 parafijaŭ u Wilenskaj Archidyecezii, dzie zdaŭna byli litoŭskija nabaženstwy, a jakija arcyb. J. skasawaŭ.

Tady pakazwaje heny artykuł 13 parafijaŭ, dzie polskich nabaženstwaŭ nia było susim, a dzie hety-ž arcybiskup ich uwioŭ.

I ŭreŝcie artykuł wyličaje 5 parafijaŭ, u jakich prawy litoŭskaj mowy ahraničany.

...„Hledziačy — čytajem dalej u henym artykule — wačyma nienacyjanalista, ničoha ŭ hetym niama dreннaha, tolki ciešycca treba, što kožny wieruĉy moža słuchać nabaženstwaŭ u swajej rodnaj mowie. Ale hetu radaść nurušaje toje, što wialikija prastory, na jakich žywuć litoŭcy, u 18 kaściołach nia majuć nabaženstwaŭ u swajej rodnaj mowie. I heta tady, kali małyja źmieńki pałakoŭ atrymali roŭnyja prawy z litoŭcami. Jasna, što heta ŭžo niesprawiadliwaść. U hetym sensie wypadaje aceńwać usiu dziejnaść arcybiskupa Jałbžykoŭskaha"...

Urešcie heny artykuł razważaje ab patrebie baraćby z hetkaj kryŭdaj litoŭcam u ich relihijnym žyćci i kančaje swaje razważańni hetak:

..„Pawodle našaha najhłybiejšaha prakanańnia, najboĺš wiadučy da mety sposab baraćby z palitykaj arcyb Jałbžykoŭskaha — bić ksiandzoŭ pa kišani"...

Peŭnie-ž, hetki sposab baraćby sapraŭdy dobry. Ab im užo niešta hod tamu pisała tak-ža i „Biel. Krynica". Astajecca tolki pažadać, kab hetkija plany baraćby za swaje prawy ŭ kaścielnym žyćci dy dziełam stalisia, jak u parafijach litoŭskich, tak i biełaruskich.

A. B.

Nieŭradžaj ŭ Wilenščynie.

Paśla hoładu ŭ 1932 hodzie trywožyć sialanstwa Wilenščyny sioletni nieŭradžaj. U Wilenskim wajawodztwie, asabliwa ŭ pawietach Dziśnienskim, Brasłaŭskim, Świancianskim i Wil.-Trockim, ad śpiakoty pasochła jaryna, nia wyrasła siena i nie ŭradziła žyta.

Sialanie, pradbačačy niedachop kormu dla žywioły praz zimu i skupaść chleba dla siamji, pačali zachady ŭ ułady, kab naładzili pomač pramkarmiecca da nowaha ŭradžaju.

Nadowiačy pradstaŭniki sialan, jakija pryježdžali ŭ hetaj sprawie da Wilenskaha wajawody, adwiedali na šuju redakcyju i painfarmawali nas, što ŭ damahańniach sialan pamačy ad polskaj ułady zaklučajucca pradusim — darawańnie na sioleta ŭsialakich padatkaŭ, zarhanizawańnia ŭzajemapamačy ŭ formie pazyčki ŭ natury i biespracentnaj hrašowaj pazyčki.

БЕЛАРУСЫ! Прысылайце ахвяры на фонд беларускай асьветы! — Пашырайце беларускае друкаванае слова! — Навучайце дзяцей чытаць і пісаць пабеларуску!

Sudowy praces „Narodna-Wyzwalenčaha Centru Zachodniaj Biełarusi"

U Wilenskim Apelacyjnym Sudzie 21 h. m. adbyłasia sudowaja rasprawa zasudžanych Wil Akr. Sudom u sakawiku sioleta 16 biełarusaŭ, jakija hurtawalisia kala „Бел. Газэты", „Асвы" i „Літаратурней Старонкі", abwinawačanych u prynaležnaści da nielehalnaj arhanizacyi „Narodna-Wyzwalenčaha Centru Zachodniaj Biełarusi", jakaja była prybudoŭkaj da KPZB. Akt abwinawačańnia wywodzić hetuju arhanizacyju ad „Hramady" i „Biel. Sial.-Rab. Pas. Klubu Zmahańnie".

Akružny Sud zasudziŭ usich abwinawačanych ad 2 da 8 hadoŭ wastrohu. Apelacyjny Sud adnosna 12 abwinawačanych prysud peršaj instancyi zaćwierdziŭ; Patapowiču i Karpowiču źmienšyŭ karu da 5 hadoŭ, a zastasawaŭšy amnestyju — da 2 z pałowinaj hadoŭ; Piestraku karu pawysiŭ da 8 hadoŭ.

XII Kanhres Nacyjanalnych Mienšaściaŭ Eŭropy ŭ Ženewie

U Ženewie 16, 17 i 18 h. m. adbyŭsia XII čarhowy Kanhres Nacyjanalnych Mienšaściaŭ Eŭropy. Na Kanhresie było kala 40 delehataŭ z roznych dziaržaŭ ad mnohich nacyjanalnaściaŭ; byli tak-ža i nahladčyki z Lihi Narodaŭ.

Hieneralnym sakratarom Kanhresaŭ Nacyjanalnych Mienšaściaŭ wybrany baron Uxküll.

Ukraincaŭ z Polščy pradstaŭlaŭ na Kanhresie pasoł Z. Pelenski — słabra Ukrainskaj Parlamantarnaj Reprezentacyi.

Biełarusy sioleta asabistaha ŭčaścia ŭ Kanhresie z niezaležnych ad ich pryčyn pryniać nie zmahli i ahraničylisia wysyłkaj piśmiennaha prywitańnia.

Sesija Rady Lihi Narodaŭ

Ad 18 h. m. ŭ Ženewie pačałasia čarhowaja sesija Rady Lihi Narodaŭ. Hetaja mižnarodnaja ŭstanowa, straciŭšy aŭtorytet u mižnarodnaj palitycy, ciapier mieła badaj najhałoŭniejšaje zadańnie aformić „praŭnaje nieisnawańnie niezaležnaści Abisynii i wyklučeńnie z Lihi abisynskaha pradstaŭnictwa. Car Abisynii i abisynskaja delehacyja stajać na swaim stanowiščy roŭnapraŭnaści ŭ Lizie Narodaŭ i nie pryznajuć nad swajoj krainaj ŭładańnia Italii. Rada Lihi skirawała hetuju sprawu ŭ specyjalnuju Kamisiju Lihi. Kamisija śćwierdziła, što pradstaŭnictwa Abisinii ŭ Lizie Narodaŭ farmalna i praŭna zakonnaje i pieradała swajo śćwierdžańnie rapartam u Radu Lihi. Rada bolšaściaj hałasoŭ rapart kamisii pryniała.

Takim čynam u Eŭropie Abisynija ŭważajecca niezaležnaj dziaržawaj z uładaj na čale z negusam Haille Selasie.

Chatniaja wajna ŭ Hišpanii

Chatniaja wajna ŭ Hišpanii što dalej uhłyblajecca i stanowicca bolš krywawaj. Paŭstancy, nie aščadžajučy ni žyćcia ni histaryčnych budyninaŭ, napadajuć na republikancaŭ, a apośnija z usioj rašučaściaj baroniacca. Apośnimi časami ŭ niekatorych punktach paŭstancy raźbili respublikanskaje wojska i zanіali niekatoryja harady.

Kanca hetaj wajny, jakaja moža spynicca tolki pieramohaj adnaje z staron, pakulšto nia widać. Znatakі hišpanskich nutranych spraŭ kažuć, što chatniaje wajna ŭ Hišpanii budzie ciahnucca doŭha.

Našto arhanizujucca „abozy pracy"?

Na heta pytańnie daje wyrazny adkaz „Polska Zbrojna", uważanaja za orhan kruhoŭ wajskowych i da wojska zbližanych. Woś že hetа hazeta miž inšym piša: „Kali Niamieččyna pradaŭžaje čas wajskowaj službу, kali ab padobnych mierach razważaje Francyja, my (značа, Polšča — r e d.) nia možam astawacca ŭ zadzie za druhimi narodami i pazwolić, kab hetak wialikaja masa našaj moładzi ŭ wieku da 22 hadoŭ astałasia ŭwonkach usiakich arhanizacyjaŭ, jakija zajmajucca wajskowym pryspasableńniem."

Kamandzieram hetaj nowaj arhanizacyi naznačany pałk. B. Kunc, b. kamandzier kadeckaha korpusu ŭ Chełmnie.

Др. Ст. Грынкевіч. 1)

У братоў украінцаў.

Львоў далёка ад Вільні. Далячыня гэная вялікая, калі мераць яе адлежнасьцю ў кілёмэтрах. Сваяцкасьць крыві, вялікі шмат супольнае мінуўшчыны, усе нашыя злыбеды і нядолі ў прошласьці і ў сучаснасьці міжвольна клічуць нас адных да адных. Гісторыя беларускага адраджэньня ведае шмат сьцяжынак, якімі хадзілі беларусы і з Вільні і з Менска да Львова. Былі гэта і палітыкі і непалітыкі, культурнікі і духоўнікі. Бывалі там і Іван Луцкевіч і Цётка і шмат хто з маладзейшае і старэйшае генэрацыі беларускага ксяндзоўства, бывалі там і студэнты і багасловы, бывалі і коопэратары, бывалі і людзі, якія хацелі проста пацікавіцца жыцьцём іншым, а ўсёжткі вельмі нам блізкім і бліцам знаёмым. Бывалі і Львоўскія Украінцы ў нас у Вільні. Прыяжджалі да нас у найвялікшае нашае сьвята, каб сваею прысутнасьцю пацьвярдзіць, што і ў сьвята і шэры дзень змаганьня яны з намі, нам спачуваюць і нас разумеюць.

Апошніх некалькі гадоў блізкі кантакт аслабеў. Толькі цераз другія рукі даходзілі да нас вестки аб тым, чым сяньня жывуць галіцкія Украінцы. Толькі з чужых крыніцаў ішлі да нас весткі аб дасягненьнях украінскіх у плошчы каапэрацыі, працы асьветнае, агулам культурнае.

Лета—пара вандровак, ясна, калі хто мае за што вандраваць. Вандроўка гэта аднак ня толькі роскаш. Вандроўка гэта адчачына магчымасьць навучыцца новага, магчымасьць паглядзець іншы сьвет, іншых людзей. Гэтак вось і мы з інж. Клімовічам надумалі спалучыць мілае з карысным і аднаго дня апынуліся на вагзале Львова.

Падарожжа ўлетку нялёгкая справа. Зьмучаныя, запыленыя ад пят да галавы. Пакуль паказацца дзе людзям, трэба памыцца, ачысьціцца. Праваднік у рукі і шукаем, дзе зьвярнуцца, нікога-ж ня ведаем, каб маглі накінуцца ў прыватную хату. У праваднiку радзяць „Народную Гостынніцу," там і танна і ветліва прымуць і бясьпечна, што на сяньняшнюю пару мае сваё значэньне.

У дарозе надта часта зусім мо' мала важныя праявы кідаюцца ў вочы і з гэных дробязяў складаецца ўражаньне найважнейшае і аснаўное. У вагоне трамваю сядзяць некалькі людзей у ксяндзоўскіх вопратках, якія вядуць з сабою гутарку паукраінску. Дагадваюсь, што гэта уніяцкія сьвяшчэньнікі. Побач нас на адной лаўцы дзьве паненачкі з тэчкамі пад пахамі, судзіць можна, прадстаўнічкі працоўнае інтэлігенцыі — таксама гавораць паукраінску. Глянуўшы на вуліцу відаць вялікі шыльд на краме з малочнымі прадуктамі з напісам „Масасоюз." Праехалі яшчэ адну вуліцу, ізноў той самы „Маслосоюз." Заварочваем на вул. Касьцюшкі, дзе знаходзіцца гасьцініца і на рагу зноў бачым кнігарню „Рідная Школа," далей на гэнай самай вуліцы крама „Украінскага народнага мистецтва." У готэлі сустракае нас вельмі ветлівая служба, апранутая зусім пазурапэйску і раз-два дае нам „студэнцкі" пакой. Безадкладна пачынаем скідаць з сябе дасло ўна і недаслоўна ўсё, што на сабе прывязлі. А абліваючысь халоднаю вадою, набягаюць думкі: „як у іх усё інакш... у іх поўна інтэлігенцыі, якая на вуліцы гаворыць паукраінску, людзі незнаёмыя з сабою зьвяртаюцца, пытаючысь аб нешта і усім проста, без вялікіх гэстаў робяць гэта паукраінску. А зараз-жа чалавек схапіў сябе, з якое аднак вялікае правінцыі прыяжджае, калі гэткія праявы дзівяць, быццам трэба было-б нечага іншага чакаць у Львове?!...

І зноў аднача сна сумнае параўнаньне „у нас у Вільні, нажаль, інакш..."

Ды годзі калупацца ў несымпатычных аналёгіях. Першае ўражаньне з трамваю, з вуліцы, з вывешак на крамах астаецца на увесь час тых некалькіх дзён, праведзеных у Львове.

Абмыўшы цела, бышцам ачунялі мазгі, і трэба было абгаварыць найхутчэй плян агледзінаў Львова. Ілюстраваны праваднік па горадзе паказвае некалькі магчымасьцяў, у залежнасьці ад таго, хто сколькі мае часу. Можна паглядзець Львоў у некалькі гадзінаў. Аднак гэта было-б вельмі павярхоўным, можна было-б як кажуць пагдядзець толькі звонку, хаця і ёсьць на што. Нас цікавіць больш—мы хацелі глянуць на Львоў ад сярэдзіны. Трэба сказаць, што ёсьць і былі ад'емныя стораны нашае знаёмасьці з украінцамі. У нас было шмат сэнтымэнту, а наш гэны сэнтымэнт быў на слабых фундамэнтах, мы замала ведалі адныя аб адных, не кажу аб мінуўшчыне а якга аб сучаснасьці, аб праявах жыцьця, якое толькі што вось родзіцца, каб зьявіцца з нябыцьця і сказаць сваё магутнае слова, хаця і вельмі кволае і слабенькае. Дык мы выбралі плян на два-тры дні, каб паглядзець якнайбольш, каб пачуць якнайбольш, каб навучыцца ад людзей, як трэба жыць, каб лёс свой перамяніць на лепшы.

Дзе накіраваць першыя крокі? Адказ на гэнае пытаньне быў зусім лёгкі. Ісьці туды, дзе быў пачатак і крыніца сучаснае Галіччыны. А дзе-ж тое жарало новае ўкраінскае пары, як не ў „Просьвіце." Каб пачуць аб Просьвіце ня трэба ехаць далёка. Усе ведаюць, якая роля выпала на долю гэнага таварыства у гісторыі украінскае культуры. Гэта аднак ня тое самае нешта чуць, а пагдядзець на месцы сваімі вачыма.

Hitleraŭski „Kanhres Česci“

Niamieckija nacyjanalisty ŭ supracoŭnictwie z kamunistymi - „trockistymi“

U prošlym numary my padawali, što ŭ Niamieččynie ŭ Norynberhu nadowiačy adbyŭsia hadawy kanhres Nac. Soc. Partyi Niamieččyny, jaki nazwaŭsia „Kanhresam Česci“.

Na čym-ža palahaje „česć“ hetaha kanhresu? Na henaje pytańnie adkazać nia lohka, bo jon, apračа niamieckaha samalubstwa, niamieckaj hatoŭnašci da panawańnia nad inšymi narodami i niamieckaha honu da zbrajeńnia, ničoha wyšejšaha, ničoha humanitarnaha, ničoha ahulnaludzkaha znutra nac. socyjalistyčnaj partyi nia wyjawiŭ.

Ale nia ŭ hetym sprawa. Sprawa ŭ tym, što norynberski kanhres pačynaje nowy etap niamieckaha nac. socyjalizmu — Niamieckaja Nac. Socyjalistyčnaja Partyja padniałasia baranić Eŭropu ad balšawizmu.

Jak-ža dumaje hitleroŭskaja nac. socyjalistyčnaja Niamieččyna baranić Eŭropu ad balšawizmu i kamunistyčnaj ahitacyi? Moža ideolohičnaj baraćboj z kamunizmam, abo prapahandaj nac. socyjalistyčnaj prahramy, ci jakoj inšaj teoryjaj palityčnaha i haspadarčaha ładu? — Nie! Hitleroŭskaja partyja maje stary sposab, jaki mieła i Niamieččyna za Wilhelma II i jaki wyrašaje ŭwieś sens isnawańnia i metu paŭstańnia ŭ Niamieččynie Nac. Soc. Partyi — pajšci na eŭrapejski ŭschod, padbić tam pad niamieckaje panawańnie sławianskija narody i na tych abšarach zasnawać niamieckija kalonii.

Ab hetym hawaryli niamieckija nac. socyjalisty i na norynberskim kanhresie. Tam sam kancler Hitler skazaŭ, što kab Ukraina, Urał i Sibir byli ŭ Niemieččynie, dyk niamiecki narod pad uładaj nac. socyjalistyčnaj partyi žyŭ-by ŭ poŭnym dastatku.

Tut treba adznačyć, što ŭ hetych planach niamieckaj ekspansii nie wyklučajecca i Biełaruś.

Woś hitleroŭskija sposaby abarony Eŭropy ad balšawizmu.

Šmat hawaryli na norynberskim kanhresie nac. socyjalisty ab niamieckaj palitycy i na zachodzie Eŭropy. Tam taksama jany bačać pahrozu kamunizmu dla eŭrapejskaj cywilizacyi, jakuju padymajucca baranić ad kamunistyčnaha źnistažeńnia. A dzieła hetaha jany zbrojacca i arhanizujucca na wajenny ład — uhawarwajuć eŭrapejskim dziaržawam.

Tymčasam nie ab baraćbu z kamunizmam idzie hitleroŭskaj Niamieččynie. Joj idzie ab sprawu swajej wonkawaj palityki. Tam, dzie niamieckija nac. socyjalisty bačać imperjalistyčny interas niamieckaj dziaržawy ŭ kamunistyčnych ruchach, nia čurajucca i kamunistaŭ.

Ab hetym nacyjanalistyčnaja francuskaja hazeta „Echo de Pari“ (orhan francuskaha hien. štabu) piša: Hitler pawinien wiedać, što francuskija nacyjanalisty nie daducca zławić u pastku. Francyja nie pazwolić, kab joj z Norynberhu dyktawali palityku. **Francuskaja ŭłada maje dokazy, što kamunisty-trockisty, jakija arhanizujuć u Francyi strajki, jość hitleroŭskimi ahientami.**

Słowam, niamieckija nac. socyjalisty hatowiacca da wajny nie dzieła zwajawańnia kamunizmu, a dzieła padbićcia narodaŭ pad panawańnie Niamieččyny.

Krywawaja baraćba z kamunistymi

U centralnaj Polščy, u Hrubiešoŭskim pawiecie palicyja wykryła wialikuju kamunistyčnuju arhanizacyju, jakaja dziejała siarod miascowaha sialanstwa. Ułady zahadali likwidacyju kamunistyčnaj arhanizacyi, i palicyja 16 h. m. prystupiła da pracy. Padčas rewizii i aryštaŭ u wioscy Žukow sabrałasia mnoha, jak padajuć hazety, „wywrotowców“, i namahajučysia nia dać aryštawać swajho pawadyra, čynna zaatakawali palicyju. Z natoŭpu pasypalisia ŭ palicyju strely, jakimi raniena troch palicejskich, z katorych adzin u špitali pamior. Palicyja ŭ baraćbie musiła karystacca aružžam; u wyniku hetaha było piać asob zabitych i z boku napaśnikaŭ. Razam zabitych 6 asob i niekalki ranienych. Paśla zabureńnia adbylisia aryšty — aryštawana 15 asob.

Sialanski strajk na Wałyni

Polskija hazety padajuć: u Kowelskim pawiecie, na Wałyni, strajkujuć sialanie — nie wiazuć u miesta, na rynak, swaich praduktaŭ. Suproć tych, što nia chočuć strajkawać stasujuć teror — niščać wiezienyja imi pradukty. Sialanie strajkam damahajucca: padwyški cany na ziemlarobskija pradukty, skasawańnia administracyjnych karaŭ i ŭparadkawańnia padatkawych spraŭ.

Roznyja wiestki

Hien. Želihoŭski ab nastrojach u Polščy. U Wilenskaj hazecie „Słowo“ padana hutarka hien. Želihoŭskaha z karespandentam hetaj hazety. U hetaj hutarcy hien. Želihoŭski (b. kamandzier Biełaruska-Litoŭskaj dywizii polskaj armii) ab nastrojach u Polščy miž inšym skazaŭ nastupnaje:

— Ciapier idzie jhra z ahniom. Zamiest zakonnaj ŭłady, jakuju abaznačaje kanstytucyja, niekatoryja imknucca da taho, kab z inspektara zbrojnaj siły zrabić dyktatara, tak jak u Italii i tak jak u Niamieččynie, z toj roźnicaj, što tam na čale palityčnaha ruchu nie stajać hieneraly aktyŭnaj službу. —

Hieneral Želihoŭski wykazaŭsia suproć takoj kancepcyi.

Jury Kiepiel — wiedamy biełaruski spartowiec z Wilni na wypieradkach łodkami na race Sekwana ŭ Paryžy zaniaŭ pieršaje miesca pierahaniajučy słaŭnych francuskich i niamieckich wieślaroŭ-spartoŭcaŭ. Hetym samym J. Kiepiel zdabyŭ tytuł hieroja („mistrza“) Sekwany.

Hryć **Hładkyj.** Nadowiačy pamior u Lwowie trahičnaj śmierciaj redaktar ukrainskaj hazety — „Swoboda“ Hryć Hładkyj.

Niabywały ŭpadak frekwencyi na Lwoŭskim uniwersytecie. Sioleta zapisałasia ŭ Lwoŭski uniwersytet tolki 700 kandydataŭ. U minułych hadoch na adzin fakultet prawa zapisałasia 1 500 studentaŭ. Wysokija apłaty začynili dostup na uniwersytet niezamožnaj moładzi. Sioleta na Lwoŭski uniwersytet wielmi mała zapisałasia ukraincaŭ.

Krywawyja padziei ŭ Palestynie. Zabureńni ŭ Palestynie nia spyniajucca — baraćba arabaŭ z žydami pradaŭžajecca. Anhlickaja tam ułada starajecca ŭtrymać paradak i pahadzić žydoŭ z arabami. Dasiul padčas zabureńniaŭ tam zabita 34 anhielskich žaŭnieraŭ, 144 raniena; arabaŭ zabita 225 i raniena 640; žydoŭ zabita 84 i raniena 267.

Chto baronić „katalickuju kulturu“ ŭ Hišpanii? Klerykalnyja i fašystoŭskija hazety pradstaŭlajuć bratabojčuju wajnu ŭ Hišpanii tak, što paŭstancy hieneraly padniali paŭstańnie prociŭ respublikanskaj ŭłady nie dzieła taho, kab zawieści tam dyktatarski fašystaŭski ład, ale dzieła abarony „katalickaj kultury.“ Pryhetym uściaž ćwierdziać, što Hišpaniju zaliwaje kamunizm.

Treba wiedać, što hišpanski parlamant u Madrydzie składajecca z 400 pasłoŭ, u jakim jość tolki 12 pasłoŭ kamunistaŭ i 99 socyjalistaŭ, a rešta niekamunisty i niesocyjalisty.

Ale heta nie mіašaje niekatorym hienerałam kidać klič, što jany ŭ paŭstańni wystupajuć u abaronie „katalickaj kultury.“ Pryhetym treba wiedać, što hišpanskija hieneraly padniali paŭstańnie z wojskam afrykanskich plamionaŭ mahametanskaha wierawyznańnia, a pačatak paŭstańnia finansawaŭ miljaner Chuan March, pa nacyjanalnaści žyd Izrael.

Z hetaha jasna, što tam idzie nie ab abaronu „katalickaj kultury,“ ale zusim ab što inšaje.

Wialikija maneŭry ŭ Saw. Biełarusi. Niadaŭna adbylisia ŭ Saw. Biełarusi wialikija maneŭry čyrwonaj armii. Maneŭry mieli zadańnie prademanstrawać nastupleńnie na Biełaruś i jaje abaronu.

Kanhres bałtyckich dziaržaŭ. U Koŭnie adbyŭsia kanhres bałtyckich dziaržaŭ, u jakim brali ŭčaście pradstaŭniki arhanizacyjaŭ dzieła zbližeńnia miž Łatwijaj, Litwoj i Estonijaj.

UWAHA! UWAHA!

BIEŁARUSKIJA KALENDARY NA 1937 H.:

I. „BIEŁARUSKI ADRYŬNY KALENDAR na 1937 h.“ (łacinkaj),
II. «БЕЛАРУСКІ АДРЫЎНЫ КАЛЕНДАР на 1937 г.» (гражданкай),
III. «БЕЛАРУСКІ СЯЛЯНСКІ КАЛЕНДАР на 1937 г.» (кніжка)

chutka ŭžo wyjduć z druku.

Źmiest hetych kalendaroŭ budzie cikawy. Ceny niskija.
Na ŭsie nazwanyja kalendary ŭžo pryjmaje zakazy Biełaruskaja Kniharnia „PAHONIA“ — Wilnia, Zawalnaja 1.

Аб буквары „Першыя Зерняткі“

(Адказ на „крытыку“ ў „Род. Краі“)

Дасюль у нас ня было граматкі для хатняга навучаньня. „Першыя зернятк**і**“, выданыя сёлета, гэта першая спроба такой граматкі. Патрэба яе ёсьць вельмі вялікая.

Як першая спроба, „Першыя зернятк**і**“ вымагалі ўсебаковага разгляду і бесстароннае ацэнкі, як з боку зьместу і характару кніжкі, так асабліва з боку мэтадычнага (у буквары гэты бок мо' найважнейшы), каб памагчы грамадзянству разабрацца, чаго вартая гэта кніжка і ці будзе з яе карысьць пры навучаньні граматы. Бесстаронны крытык, калі ён ужо ўзяў на сябе такое зданьне, пастараўся-бы даць адказ перадусім на такія найбольш важныя пытаньні: які зьмест буквара? ці можа такая кніжка заахвоціць дзяцей да граматы? які яна стварае сьветапагляд? ці праўдзіва адбівае беларускае жыцьцё? ці адпавядае яна псыхіцы беларускага народу, беларускага дзіцяці? мо' кніжка шкодная для нацыянальнага і маральнага ўзгадаваньня дзяцей і моладзі? мо' неадпаведны спосаб апрацоўкі буквара і кніжка лёгка і хутка не навучыць граматы? мо' неадпаведныя малюнкі, нядобры стыль? і г. д.

Крытык „Роднага Краю“ не паставіў сабе ніводнага такога ці падобнага пытаньня, і разабраў „Першыя Зернякі“ амаль выключна з боку лексычнага і граматычнага. У гэтым адношаньні ён знайшоў у „Першых зернятках“ шмат памылак, якія ўсе да апошняе і пералічвае, а пералічыўшы, выносіць прысуд, што „Першыя зернятк**і**“ нельга назваць „удачлівым засевам,“ „бо нельга-ж засьмечваць чыстае мовы дзетак-беларусаў.“

У буквары запраўды ёсьць памылкі — граматычныя, артаграфічныя (асабліва што да правілаў аб т. зв. аканьні) і друкарскія. Але вялізарная большасьць з таго, што крытык залічае да памылак, ня ёсьць памылкамі ва ўласным значаньні гэтага слова, а тлумачыцца сучасным станам беларускае літаратурнае мовы, у якой няма яшчэ, як гэта наглядаем у іншых мовах, аднаго аканчальна выпрацаванага і прынятага ўсімі беларусамі лексыкона (слоўніка) і аканчальна зацьверджаных граматычных формаў. Да таго ж на беларускай мове адбіваюцца вельмі зьменныя ўплывы суседніх языкоў і розных беларускіх народных гутаркаў (дыялектаў). Дзякуючы гэтаму ня можна лічыць абавязкавымі для ўсіх толькі п э ў н ы я формы, п э ў н ы я звароты, п э ў н ы я словы, а ўсе іншыя, хаця і маючыя такое-ж права на існаваньне, адкідаць і зьневажаць. Для прыкладу возьмем некалькі слоў, якія крытык лічыць ці то — не беларускімі, ці то штучнымі, ці то проста незразумелымі, вымагаючы замены іх другімі, ужыванымі ў другіх гаворках, з другім правапісам:

У буквары	*У крытыка*
малатарка	малатарня (канчатак „ня“ характэрны для заходня-славян. языкоў)
эконам (пажадана набліжаць белар. мову да эўрап. языкоў)	аконам, акоман
шрам	шран, пісак
шуляк	каршун
лахмач	калмач
пылаюць (полымя)	гараць (бяз полымя)
шаравала (анучай, шчоткай)	мыла (вадой)
паддувала	мех кавальскі
нарокам	сумысьля (полён.)
бруква (Ласт.)	бручка (полёнізм)
тытун (кураць)	табак (нюхаюць)
спранжыноўка	спружыноўка
комін	камін (русыцызм
апёнкі	апенкі
вугол—вуголь	вугал—вугаль
самадзялковы	саматканы
пень	ня можа быць „пянёк,“ а як?
уюн гл. слоўнік Байкова і Некрашэвіч)	ня піша, як павінна быць
ілжа	мана (часьцей калі гаворыцца жартаўліва)
скрабіна	
дэнца	зусім няма такіх
гачка	слоў.

Як бачым, гэта ўсё рэчы вельмі ўмоўныя, аб якіх можна спрачацца без канца.

Таксама і што да формаў некаторых слоў, напр.

пас (шмат дзе ўжываецца)	пасьвіў, пасьціў (ужываецца і так)
ссучэ (ад слова „ссукаць“)	суччa (гэта ёсьць назоўнік)
скачэць	скача(ць)
руччом	ручаём.

Наступныя словы: буква ... букваp ... урок... памешчык... лесапілка... і др. крытык лічыць небеларускімі. Ён процістаўляе ім словы: літара... лемантар... абшарнік... лекцыя... тартак... і др., называючы іх беларускімі. Што гэтыя словы ўжываюцца ў найбольш спольшчаных мясцовасьцях Беларусі — гэта праўда, але што яны ўсе далёка небеларускія па свайму паходжаньню, гэта таксама праўда, што можа сьцьвердзіць кожны языкавед.

Крытык закідае аўтару «Першых зернятак“ шмат „маскалізмаў,“ як — то: сумка, буква, Колька, Мішка касалапы, земскі, мараць, працягвае лапу і др. Перадусім, што гэта за слова «маскалізм»? Якую мову яно азначае? Маскальскую? Такой ня было і няма на сьвеце. Крытык — з усяго відаць — добра ведае мову расейскую... мо' ён сам доўга карыстаўся ёю?... мо' і зараз карыстаецца?... дык пашто выкручваць яе назову? Калі для азначэньня пэўных паняцьцяў ад польскае мовы паходзіць слова „палянізм,“ ад нямецкае „гэрманізм“ і т. п., дык і тут зусім адпаведна было-бы сказаць „русыцызм.“ Па сутнасьці-ж рэчы, русыцызмы ў беларускай мове існуюць не з учарашняга дня, таксама як палянізмы, украінізмы і др. Такую ўжо мы маем спадчыну ад гісторыі, і крытыку, як бы гэтага ні хацелася, такога стану рэчаў не зьмяніць.

Такія злучэньні, як „хата Тараса... жонка Тамаша... малако казы... шапка таты...“ крытык назы-

Пісьмы з вёскі

Статыстыка, хутарызацыя і самагонка.

Ялаўская вол., Ваўкавыскага пав. Давялося мне раз спаткацца са статыстыкай у войтавым кабінэце ў валасьці. Глядзеў я на яе і сабе ня верыў, ці часамі ня мыляюся. Пачаў прыглядацца і ўбачыў, што з гэтай статыстыкі можна даведацца, колькі ёсьць зямлі ў ваколіцы, колькі коняў і іншай жывёлы, але колькі беларусаў у ваколіцы, дык не даведаешся, бо на аднаго беларуса запісана чатырох палякоў. І дзіўна, што ўсе запісаныя на палякоў гавораць пабеларуску і зусім такія-ж самыя ў вёсцы людзі, як і тыя, што запісаныя беларусамі. У нас-жа тутэйшыя людзі гэта-ж чысьцюсенькія беларусы, а ў статыстыцы стаяць за палякоў. Ну, але статыстыку пішуць людзі, а людзі шмат робяць памылак, дык памыліліся і ў гэнай статыстыцы, якую трэба паправіць, каб нясьведамых людзей ня ўводзіць у блуд. Прыгэтым хачу адзначыць, што найсправядлівейшая статыстыка, дык гэта жывая сапраўднасьць, якая паказвае, што ў нас жывуць беларусы, а ня так, як напісана ў той статыстыцы.

Хутарызацыя ў нашай валасьці абняла шырока беларускія вёскі. Сяляне нашы, як і ва ўсім Краі, малазямельныя. Хутарызацыя гаспадарак агулам не пашырыла, бо падчас камасацыі ня было прырэзкі зямлі для малазямельных. Сяляне чакалі прырэзкі зямлі прад камасацыяй, чакаюць яе і цяпер, бо на малой гаспадарачцы няма чаго рабіць — няма працы, няма і хлеба.

Самагонку, гэтую заразу, гоняць людцы і п'юць. Колькі-ж спораў і колькі сварак бывае за гэтую самагонку, а людзі яе гоняць і п'юць.

Дзеля барацьбы з цемрай трэба сьвятла ў вёску. Трэба кніжак і газэт.

Шпілька.

Таёмны настрой.

(*Косаўскі пав.*).

Вельмі часта мы чуем нараканьні інструктараў польскіх арганізацыяў на „таёмны настрой" нашых сялян. Гэтыя інструктары жаляцца, што беларускія сяляне да іхных пачынаньняў і агулам да ўсяе іхняе працы адносяцца з недаверам і трымаюцца ад іх здалёку.

І сапраўды так ёсьць — нашыя сяляне да ўсялякіх чужых інструктараў адносяцца з недаверам і трымаюцца ад іх здалёку; да польшчыны агулам настроены няпрыхільна.

Няпрыхільна настроены нашыя сяляне і да польскіх вучыцялёў, якія стараюцца прышчапіць беларускаму паляшуку польскую культуру; косаўскія сяляне падаюць дэклярацыі за навучаньне іхных дзяцей у школе пабеларуску.

З недаверам нашыя сяляне адносяцца і да папоў, ад якіх пераважна вее або старым рускім, або ўжо новым польскім духам. Агулам кажучы, духавенства ў нашым павеце гэта адзін сьвет, а народ гэта сьвет другі — духавенства духова для народу чужое. Дзеля гэтага нашыя сяляне таёмна настроены і ў сутычнасьці з духавенствам — наш беларус не адкрывае сваей душы чужынцу і духоўніку.

Ня йдуць беларускія сяляне, ані старэйшыя ані моладзь, у ніякія польскія арганізацыі і гэта ня значыць, што нашыя сяляне агулам ня хочуць і ня любяць арганізацыяў. Былі часы, калі ў нас былі беларускія арганізацыі і тады гэтыя-ж сяляне ахвотна да беларускіх арганізацыяў гарнуліся. Цяпер-жа моладзь і старэйшыя ад польскіх арганізацыяў трымаюцца здалёку і адносяцца да іх з недаверам.

Да валасных і паветавага самаўраду нашыя сяляне настроены так-жа крытычна і без належнага даверу. Дзеля гэтага самаўрад ня мае ўзгадаваўчага ўплыву на сялянства ў галіне жыцьця грамадзкага.

Словам „таёмны" настрой нашых сялян ва ўсіх галінах жыцьця.

Каб гэтага ня было і каб нашыя сяляне замест «таёмнасьці» былі адкрытыя і шчырыя, для іх прадусім патрэбны:

1) свая, беларуская школа;

2) сваё, беларускае духавенства;

3) свая, беларуская арганізацыя;

4) свая, беларуская газэта і кніжка;

5) свой самаўрад, у якім былі-б ўзяты пад увагу культурныя патрэбы сялянства ў роднай форме і з свойскім для яго зьместам.

Гэта адзіная дарога да душы нашага сялянства і толькі гэткім шляхам можна дайсьці да беларускай шчырасьці.

С. З—ы

„Натаўп атакуе паліцэйскіх."

Навагрудак. Пад гэткім загалоўкам „Kur. Wileński" у нумары 257 сёл. падаў апісаньне суду ў ведамай ва ўсей Навагрудчыне справе бойкі натоўпу з паліцэйскімі ў Сененскім Загор'і, Навагрудзкага пав.

За „Kur Wileńskim" апісваю і я гэтую справу паводле выяўленьня ў судзе.

Акружны суд у Навагрудку нядовячы разглядаў справу васьмі сялян з Любчанскай вол., Навагрудзкага пав., абвінавачаных за чыннае выступленьне ў натоўпе процiў паліцыі.

Гэнае выступленьне таўпы проціў паліцыі было 15 красавіка сёл. на фэсьце ў Сененскім Загор'і. Пачалося споркай і бойкай сялянскай моладзі. Часьць моладзі, якую называюць скамунізаванай, напала на братоў Мычкаў, каторых у ваколіцы ўважаюць за канфідэнтаў паліцыі. Браты Мычкі аддаліся ў абарону паліцыі і паказалі аднаго з нападаўшых на іх. Паліцыя паказанага арыштавала. Тады таўпа вясковай моладзі акружыла паліцэйскіх і з славамі „таварышы ня дайце іх арыштаваць" пачала наступаць на паліцэйскіх. Паліцэйскія мусілі звольніць арыштаванага і ўступілі з рынку ў хату солтыса. Натаўп акружыў хату. Пасыпаліся каменьні. Пабілі вокны, падзіравілі страху. Нехта крыкнуў, што трэба падпаліць хату. Паліцэйскія, ня маючы выхаду, пачалі страляць у натаўп і ў выніку адзін быў забіты.

Гэтак прадстаўляецца, паводле актаў судовых, гэная крывавая справа ў Загор'і.

У судзе абвінавачаным, апрача Ал. Калядзюка, віна не даказана.

Засуджаны толькі адзін Ал. Калядзюк на 3 гады вастрогу.

Наглядчык.

Крывавыя споры і забойствы.

Паставы. У большасьці карэспандэнты „Бел. Крыніцы" пішуць аб справах народнага, соцыяльнага і грамадзкага характару. Я тут хачу зьвярнуць увагу на справу крымінальную, якая, памойму, паўстае з серадовішча, упаўшага маральна.

І так: мы вельмі часта перажываем факты забойстваў, якія спачатку ўстрасаюць чуцьцё людзей, але пасьля прытупляюць яго сваім паўтараньнем, і ў канцы людзі з гэткімі фактамі звыкаюцца і зжываюцца. Такім чынам маральна ўпаўшыя людзі сваімі ганебнымі паступкамі маральна тэрорызуюць насельніцтва, атупляючы людзкое пачуцьцё да справядлівасьці, паралiжуючы яго здольнасьці пратэсту супроць крыўды, насільства і няпраўды.

Каб ня было гэта сказана на ўзьвей ветру, падаю факты.

На дарозе ў Паставы застрэлена Надзея Крывенка з в. Студзеніцы. У забойстве западозраны забіўшай муж, які з сваёй жонкай ня жыў ужо 2 гады.

У засьц. Станіслававова пабіліся браты між сабою так, што ў аднаго паламаныя робры і прабітыя лёгкія.

І гэта ў працягу толькі аднаго тыдня і толькі ў адным нашым павеце. А калі мы кінем вокам на газэту, дык там убачым, што няма таго дня, каб у нашым Краі ня было такіх выпадкаў — муж забіў жонку, брат прабіў брата, сын атруціў бацьку і г. д.

Скура шорхне, слухаючы гэткія весткі. І добра, калі яшчэ з агіды да ганебных праступкаў скура шорхне. Але гора, што ўжо людзям, як відаць, скура ня шорхне — зжыліся з такімі фактамі і супроць іх не рэагуюць.

Зразумела, што адна паліцыйная барацьба з праявамі крывавых спораў і забойствамі ня спыніць іх паўтараньня. На гэта павінна зьвярнуць увагу сьведамейшае грамадзянства і ўсе культурна-асьветныя арганізацыі.

Каб спыніць гэткія здарэньні ў народзе, трэба яго (народ) ўзмоцніць маральна, трэба яго прасьвячаць. Дык зьвярнем нашую ўвагу на гэткія патрэбы нашага народу

Чарун.

ГРАМАДЗЯНЕ БЕЛАРУСЫ! Запісвайцеся ў сябры Беларускага Народнага Аб'еднаньня! Выпісвайце і знаёмцеся з праграмай БНА. а так-жа з „Арганізацыйным Статутам БНА і Інструкцыяй-парадай, як тварыць арганізацыі БНА". — Усе гэтыя друкі, на жаданьне, высылае бясплатна Сакратарыят БНА, адрыс каторага: Вільня, Завальная 1,

вае небеларускімі і прапануе замену словамі: „хата Тарасава...жонка Тамашова..." і пад. На гэта можна адказаць, што апошнія формы з суфіксам на „ва" будуць зусім папольску, а галоўнае, што ўжываньне ў падобных выпадках прыметнікаў прыналежных не зьяўляецца выключным у беларускай мове. Вось што кажа ў тэтым выпадку праф. Е. Карскі: „родительный принадлежности, указывающій на предметъ или лицо, которое является владѣльцемъ чего-либо, во всѣхъ родственныхъ языкахъ чередуется съ именемъ прилагательнымъ притяжательнымъ (Белоруссы, II, ч. 3 стр. 144). Значыць, можа быць і так і гэтак.

„Чоран рак, ды смачан,"—гэта, кажа крытык, не беларуская форма прыказак. Мо' ён пічыць, што толькі поўныя формы прыметнікаў могуць быць выказьнікамі ў сказах? Аж не: паклічамся тут на такія прыклады, запазычаныя з таго-жа праф. Е. Карскага (стр. 69—70): „каб наш каравай быў ясен, красен..." А мой мілы бел, хорош"... і др.

Закідае крытык і некаторыя „недагляды," напр.: як гэта — кажа — можна гаварыць, што „электрыка ў Амэрыцы, Германіі, Саветах і іншых краінах цалком заступае працу каня і чалавека?" Гэта, кажа, „байкі. і ... пайшоў сам „баяць" пра салавецкія, уральскія і др. „лесазагатоўкі" і праліваць кракадзілавы сьлёзы за катаржан, якія працуюць на гэтых «лесозаготовках." Пашто ўсё гэта! Якая сувязь аднаго з другім? З гэтага выглядае, што крытыку йдзе тут аб нешта іншае: яму ходзіць не аб тое, каб даць бесстаронны і навуковы разгляд буквара, а каб зганіць і кінуць нейкі цень... Па сутнасьці-ж справы: калі ў сельскай гаспадарцы (толькі аб гэтым у артыкуле і йдзе мова, а не аб іншых галінах прамысловасьці) электрыка мае прыстасаваньне ў 30—40 выпадках, дык ці-ж узапраўды ня можна сказаць што яна цалком заступае працу каня і чалавека? Ніхто так літаральна не бярэ, і чалавека, як гэта зусім няўдала робіць крытык, з гэтае працы не выключае. Гэта ўсё ня больш, як простая зачэпка.

І яшчэ ёсьць зачэпка... абы толькі кінуць цень. У артыкуле «Славяне,» які ёсьць карэктывам да такого-ж артыкулу ў „Лемантары" Любіч-Маеўскага, крытыку не падабаецца тое месца, дзе гаворыцца, што беларуская мова мае найбольш супольнага з расейскаю і ўкраінскаю (не з польскаю, як у Л.-Маеўскага). Калі браць мову толькі як мову, у яе сучаснай структуры, дык сапраўды-ж яно так і ёсьць. Гэта скажа кожны граматны суменны чалавек і ня трэба тут шукаць, як гэта робіць крытык, нейкае „легенды аб праруcкай мове." Ужо калі гаварыць аб „легендзе," дык у самым тэксьце артыкулу даецца падстава гаварыць аб«праславянскай мове" крытык проста гэтага не дагледзеў.

Беларуская прэса ўся ў адзін голас прывітала выхад у сьвет «Першых Зернятак." Кніжачка гэтая на ўсіх зрабіла добрае ўражаньне як сваім зьместам і праўдзівым беларускім напрамкам, так і наагул сваёю сьвежасьцю, навіною і арыгінальнасьцю. Тым дзіўней выглядае закід б. „Настаўніка," з „Роднага Краю," што „Першыя зернякі" ёсьць пладом кампіляцыі, г. ё. што ў ей усё запазычанае. Закід зусім неабаснаваны і сьведчыць ён аб неразуменьні справы, або проста аб злой волі і нясуменнасьці крытыка. Што ў буквары ёсьць запазычанае, гэта аўтар і паказвае тут-жа, называючы імя паэта ці назоў кніжкі, скуль узяты той ці іншы верш або апавяданьне (40 такіх выпадкаў). Рэшта — ўсё ёсьць самастойнай апрацоўкай аўтара, не гаворачы аб прыказках і загадках, паходзячых з народнае творчасьці. Што да вершаў і загадак, дык аўтар сьвядома ўводзіць іх у сваю кніжку, выходзячы з таго пагляду, што трэба яшчэ з дзяцінства прышчапляць беларускім дзецям і моладзі, якая хоча вучыцца, любоў да роднай паэзіі і народнай творчасьці,(да таго-ж дзеці так любяць вершы, загадкі!), з дзяцінства асвойваць з дарагімі іменамі нашых паэтаў, ствaрыўшых і творачых беларускую літаратуру — найвялікшы скарб нашага народу, з дзяцінства ўзгадоўваць іх на лепшых паэтыцкіх, даступных дзецям творах, узбагачаць іх мову і г. д.

Калі не зрабіць гэтага ў букварьі, у чытанцы ці чытанках, дык — пры поўнай адсутнасьці ў нас другіх дзіцячых кніжак і часапісаў — дзе вы пазнаёміце дзяцей і моладзь з нашым літаратурным багацьцем, з павадырамі ідэалёгамі нашага адраджэнскага руху? Хто гэтага ня хоча і ня робіць, калі можа зрабіць, той сьвядома шкодзіць узгадаваньню нашых дзяцей. За прыкладам хадзіць недалёка — паглядзіце ў „Лемантар" Любіч-Маеўскага: ці знойдзеце вы там хоць адно імя з плеяды нашых пісьменьнікаў і паэтаў? Ніводнага. Гэта далёка не выпадкова. Як невыпадкова „Родны Край" не зьмясьціў нават простае абвесткі аб „Першых Зернятках," Дык ці-ж яму ўзапраўды ходзіць аб пашырэньні беларускае культуры?

Можна-бы і яшчэ шмат чаго адказаць б. „Настаўніку." Але і таго, што ўжо сказана, даволі, каб бачыць, аб што тут ходзіць і яму самому, і „Роднаму Краю," які зьмясьціў яго артыкул.

Ня гледзячы на ўсялякія недагляды і памылкі, „Першыя зярняткі" зьяўляюцца бязумоўна вельмі цэнным укладам у скарб нашае культуры, чаму ўся бяз вынятку прэса беларуская радасна прывітала выхад кніжкі.

Верым, што пасеў дасьць зусім добры ўсход і „Першыя зерняткі" хутка зарунеюць, закрасуюць і дадуць добры ўраджай.

Ф. Г—н.

Redaktar A. Dasiukiewič Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Wilni, Zawalnaja 1 — 2. Wydawiec A. Šutowič